

Основними педагогічними вимогами до підручника з історії для середньої школи, на думку Ф. П. Коровкіна, є його науковість і доступність для учнів того віку, на який він розрахований [5, с. 78].

У 1971 році підручник для 6 класу «Історія середніх віків» під ред. С. В. Агібалової і Г. М. Донського було висунуто Міністерством освіти СРСР на Державну премію, якою був удостоєний він в 1973 році. Цей підручник значно відрізнявся від колишніх глибшим висвітленням теоретичного матеріалу, систематизацією питань сучасної науки. Матеріал викладався чіткою, простою, лаконічною мовою, акцентуючи увагу на головному. Проте, більшості підручників історії потрібна була переробка з врахуванням нових завдань, що стояли перед школою, як в плані змісту так і методичної побудови, а також з врахуванням лінійного вивчення історії.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Таким чином, розглянувши основні напрями за якими відбувалось удосконалення шкільних підручників історії можемо констатувати, що подальші різновиди деяких підручників історії до кінця 1960-х рр. – початку 1970-х років були здійснені на основі уявлення про підручник як своєрідний інструмент навчання, як важливий засіб організації навчального процесу. Крім того, підручник на базі історичних знань повинен формувати світогляд школярів, на основі самостійної роботи учнів розвивати їх мислення й уміння.

Перспективними напрямами досліджень, на нашу думку, є дослідження генези підручників з різних курсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко М. С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917-1965) Київ: Радянська школа, 1966. 260 с.
2. Документы и материалы по перестройке школы Москва : Учпедгиз, 1960. 232 с.
3. Донской Г. М. К вопросу создания системы учебников истории // Преподавание истории в школе. Москва, 1969. № 1. С. 89-96.
4. Дядиченко В., Лось Ф., Спицький В. Історія Української РСР: Підруч. для 7-8 класів Київ: Рад. школа, 1962. 150 с.
5. Коровкин Ф. П. Задачи и методическое оформление учебника по истории древнего мира // Преподавание истории в школе, 1962. № 5. С. 71- 84.
6. Мельник Л. Г. Методика викладання історії в середній школі, Київ: Вища школа, 1974. – 233 с.
7. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР (1917-1967) / Відповід. ред. А.Г.Бондар. К.: Радянська школа, 1967. 177 с.
8. Народное образование в СССР. Сборник документов 1917-1973 гг. Москва: Просвещение, 1974. 276 с.
9. Нечкина М. В. О преподавания истории в школе // Народное образование. М., 1967. № 2. С. 96.
10. О начальной и средней школе. Постановление ЦК ВКП (б). Народное образование в СССР 1917-1973. Сборник документов Москва: Просвещение, 1974
11. Об изменении порядка преподавания истории в школах. Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 14 мая 1965. Москва, 1965.

REFERENCES

1. Gritsenko M. Essays on the history of the school in the Ukrainian SSR (1917-1965) Kyiv: Soviet school, 1966. 260 p.
2. Documents and materials on the restructuring of the school, Moscow: Uchpedgiz, 1960. 232 p.
3. Donskoy G. M. On the issue of creating a system of history textbooks / Teaching History in School, Moscow, 1969. No. 1. p. 89-96.
4. Dyadichenko V., Los F., Spitsky V. History of the Ukrainian SSR: Podruch. for 7-8 grades Kyiv: Rad. school, 1962. 150 p.
5. Korovkin F.P. Tasks and methodical design of a textbook on the history of the ancient world // Teaching History at School, 1962. № 5. P. 71-84.
6. Melnyk L. G. Methodology of Teaching History in High School, Kyiv : High School, 1974. 233 p.
7. National education and pedagogical science in the Ukrainian SSR (1917-1967) / Response. edit AG Bondar, Kyiv: Soviet school, 1967. 177 p.
8. People's education in the USSR. Collection of documents 1917-1973. Moscow: Enlightenment, 1974. 276 p.
9. Nechkina MV About the teaching of history at school // People's education, Moscow, 1967. No. 2. P. 96.
10. About elementary and high school. Resolution of the Central Committee of the CPSU (b). People's Education in the USSR 1917-1973. Collection of documents, Moscow: Enlightenment, 1974
11. About the change in the teaching of history in schools. Resolution of the Central Committee of the CPSU and the Council of Ministers of the USSR of May 14, 1965. Moscow, 1965.

УДК 37.016

Бабенко В.Д.

Вільшанська загальноосвітня школа
I-III ступенів Вільшанської сільської
ради Недригайлівського району

РОБОТА З КРАЄЗНАВЧИМИ МАТЕРІАЛАМИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІСТОРИЧНОГО МИСЛЕННЯ СУЧАСНОГО УЧНЯ

В статті «Робота з краєзнавчими матеріалами як засіб формування культури історичного мислення сучасного учня» йдеться про становлення шкільного краєзнавства. Зібраний матеріал поповнює скарбницю історичного досвіду. Виховує в учнів відчуття причетності до минулого і сьогодення України та відповідальності за долю рідного краю.

Ключові слова: краєзнавство, національна пам'ять, музей, спадщина, рід.

Бабенко В.Д. *Робота с краєведческими материалами как средство формирования культуры исторического мышления современного ученика.*

В статье «Работа с краеведческими материалами как способ формирования культуры исторического мышления современного ученика» идет речь о становлении школьного краеведения. Собранный материал пополняет сокровища исторического опыта. Воспитывает в учеников чувства и имеет отношение к прошлому и настоящему Украины и ответственности за судьбу родного края.

Ключевые понятия: краеведение, национальная память, музей, наследство, род.

Babenko V.D. *Work with local history materials as a means of forming a culture of historical thinking of the modern student.*

The article « Work with regional studies materials as a mean of forming the culture of historical thinking of modern pupil» is about establishment of regional studies. The collected material adds to the treasury of historical experience. It educates pupils in the sense of belonging to the past and present of Ukraine and responsibility for the fate of their native land.

Key words: regional studies, national memory, museum, heritage, genus.

В наш час, коли Україна утверджується як незалежна держава, поглиблюється і розширюється духовно-культурний потенціал регіонів, у суспільному житті посилюється роль історичної науки в осмисленні багатовікової минувшини. Відбувається розчищення, відновлення, наповнення джерел національної пам'яті, зміцнення та активізація історичного краєзнавства. Необхідність краєзнавства для суспільного життя та господарювання, культури має духовно-психологічну мотивацію. Генетичне успадкування родовідних начал спонукає до передачі від покоління духовних елементів та історичних знань.

Краєзнавство прокладає містки між багатьма галузями науки. Краєзнавці – це люди, які, попри різні епохи, часи, освіту, розуміли важливість збереження і фіксації тих знань, які, будучи такими буденними, часто не помічаються і не оцінюються належним чином. Нині копітка праця краєзнавців також дуже необхідна як для відновлення історичної правди, повернення забутих імен, так і виховання в підростаючого покоління відчуття причетності до минулого і сьогодення України та відповідальності за долю рідного краю.

Ми, українці, володіємо колосальним духовним і моральним потенціалом, який зосереджено в українській історії.

Перед українською національною школою стоять надзвичайно важливі завдання. Одне з чільних місць належить вихованню любові і дбайливого ставлення до рідної землі, – своєї «малої батьківщини», її історії, поваги до народних традицій і звичаїв, фольклору, любові до рідної природи. Нема в людини місця дорожчого, ніж те, де вона народилась, землі, на якій зросла... Щоб по-справжньому любити рідний край, його слід добре знати, необхідно вивчати його історію, мову, культуру. Саме краєзнавча робота посідає важливе місце в діяльності школи з тим, щоб за допомогою краєзнавчих матеріалів сприяти вихованню у молоді патріотизму, національної свідомості, високої моральності.

Одним із головних напрямків є вивчення історії і культури рідного краю. Ми з вами всі – український народ, який складається з родин малих і великих, дружніх і працюючих. Як велика ріка бере силу з маленьких, так і наша українська культура збагачується маленькими родинами. Зруйнуй джерело – висохне ріка, забудеш традиції свого роду – всохне стовбур родового дерева. Щоб цього не сталося у Вільшанській загальноосвітній школі I-III ступенів створено музей. Саме шкільний музей з 2002 року став важливою і невід'ємною складовою навчально-виховного процесу, сприяє розвитку краєзнавства та творчого пошуку, формує в дитячих душах духовність, культуру, гордість за рідний край, його людей. Беручи участь у пошуковій роботі, діти прилучаються до справ старших, усвідомлюють себе як частину народу, в них виховується любов до отчого краю.

Музей є осередком освіти і виховання, який сприяє формуванню в учнів національної свідомості, забезпеченню духовної єдності поколінь. Він – це живий організм, який розвивається, матеріали фонду постійно поповнюються. Експозиції музею результат тривалої, творчої, а іноді важкої, але захоплюючої роботи учнів. Шкільний музей сприяє розвитку пізнавальних здібностей учнів. Вони працюють з документами, звертаються за допомогою в збиранні матеріалів до жителів села, навчаються спостерігати, аналізувати, обмінюватися досвідом, набувають навичок культури. В свою чергу матеріали музею, які використовуються на уроках, оживляють навчальний процес, наповнюють його більш конкретним змістом, сприяти міцному засвоєнню знань, більш емоційно діють на учня.

Музей є складовою шкільного організму, невід'ємною ланкою єдиного навчального процесу. Учні збирають історико-краєзнавчі матеріали минулого і сучасного села, народними ремеслами і умільцями, звичаями і традиціями.

В музеї систематично здійснюється пошуково-краєзнавча робота. Зібрані і оформлені такі проекти:

– Отака-то наша слава, слава України. Зібрані матеріали про похід – реквієм «Останній шлях Кобзаря» (С.Петербург – Канів 9.03 – 10.03, 8.05-22.05 1991р., організатором цього походу був голова Українського

братства шанувальників Тараса Шевченка Даниленко Юрій Лукич. Недригайлівщина – земля батька керівника походу Даниленка Луки.

- Хутір Жовтоніжки – історія без продовження.
- Історія розвитку освіти села Вільшана.
- Вимираючі села сільської ради.
- Жар-птиця Українського розмаю (про творчий шлях випускниці школи Гармаш Марії Олексіївни).
- Спомин серце обпікає.
- Від гінця до інтернету.
- Мистецтво світла та тіні.
- Світлина – це вічне, історія життя нашого на всі віки, дорога серцю пам'ять.
- Вони як поклик у житті, бандури звуки золоті...

Ми маємо можливість спілкуватися із живими свідками історичних подій. Тому було б гріхом не скористатися такою можливістю, поки люди, які пережили і славні, і трагічні сторінки нашої історії, ще живі. А їх свідчення набагато цінніші, ніж писана – переписана – зовсім ще недавня історія, і саме в розповідях очевидців можна знайти істину частіше, ніж в наукових працях чи навіть в архівах.

Міцнішою нацією в наші часи виявляє себе та, яка краще інших вичерпала в своєму вихованні свої глибокі національні скарби. Кожна людина має своє коріння. Всі ми, вся наша велика родина – вчителі, учні, батьки – живемо в історії, живемо в історії своєї батьківщини, свого краю, свого роду. Навчання дітей історії рідного краю – це перші сходинки до національного усвідомлення.

Досвід засвідчує, що формуванню цілісної історичної свідомості сприяє поєднання вивчення історії України з історією краю та історією родин. Саме такий підхід дає можливість відповісти на питання: Хто ми? Чий ми діти? Яких батьків?

Визначальним аспектом національно – патріотичного виховання є зв'язок з шкільним музеєм. В музеї проводяться різноманітні заходи: музейні уроки, тематичні екскурсії, пошукова робота. Музейні експонати дають змогу візуально ознайомитися із предметами старовини, документами. Оригінал має значні переваги щодо впливу на відчуття, емоції та формування естетичних оцінок. В атмосфері музею учнів ніби огортає аура натхнення, загадковості. Відвідування музею активізує однаковою мірою і сильних, і слабких учнів, тому що створює можливість індивідуально сприймати інформацію, а також виховує бережливе ставлення до історії, культури минулого і сучасного, толерантності, яка допоможе зберегти історію в майбутньому.

Музейна колекція налічує 819 експонатів. Директором музею незмінно 16 років працює Бабенко В.Д. 2006 року музею присвоєно звання «Народний музей». В цьому році ми підтвердили це звання. Ми друкуємося і про нас пишуть в районній газеті «Голос Посулля». 7 років ми переможці районного етапу обласної краєзнавчої конференції юних краєзнавців «У світі краєзнавчих відкриттів». 2014 рік здобули I місце на обласній конференції, а в 2016 р. – II місце.

Постійно проводимо просвітницьку роботу в музеї: екскурсії, навчальні заняття, масові заходи. Створено рукописну «Книгу скорботи» спогадів жертв та свідків Голодомору 1932-1933 років. Зібрано спогади дітей війни, остарбайтерів Другої світової війни. Відвідувачами музею є не лише учні школи, але й жителі району і області. Влітку випускники школи різних років із захопленням відвідують музей. Матеріали музею були використані при написанні Вільшанської книги пам'яті.

Нікого з відвідувачів музею не залишає байдужим експонат – це прапор, привезений випускником школи Заїкою Олександром, із району проведення операції об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей. На цьому прапорі воїнами, які захищають суверенітет та територіальну цілісність України, написані такі слова:

Це теж колись закінчиться війна
Позаростають бліндажі й окопи,
А в душах наших виросте стіна...
Віддільть тих, хто нас назвав «Укропи»; або
Ми воїни, не ледарі, не лежні
Наше діло праведне й святе,
Бо хто за що, а ми за незалежність
Отож нам так і важко через те; або
З любові висоти, в любе пекло
Бо ми там вже були.

Музей дозволяє доторкнутись до долі тих, хто став частиною нашої історії, пропустивши через себе їхні думки, переживання, сподівання.

Щоб не втрачалася наступність поколінь, не переривалися життєдайні ниточки від далекої минувшини і до сучасності сторінки історії краю дослідили випускники школи Заїка А.І., Святець О.Я., Бурлака В.Г. Їх книги зберігаються в шкільному музеї. З отих ниточок і створюється на полотні життя наша з вами історія. Матеріали книг спонукають кожного глибше усвідомити велич і багатство отчої землі, зацікавитися доленосним, іноді трагічним життєписом людей, які мешкали колись та мешкають нині.

Захоплюючою була зустріч старшокласників Вільшанської загальноосвітньої школи I-III ступенів з Іванушенком Геннадієм Миколайовичем - істориком, архівістом, громадським діячем. Він крок за кроком, зернина за зерниною збирає розрізнені сторінки історії України, рідного краю, збирає воедино славний пантеон героїв українського народу. Шукаючи відповіді на чимало питань, які ставить нам життя, учні разом з ним шукали натхнення у нашій історії – особливій, героїчній, унікальній. Іванушенко Г.М.- співзасновник Центру досліджень визвольного руху, голова обласного осередку історичного клубу «Холодний Яр», член проводу Спілки української молоді «Сумщина», редактор Сумського історичного порталу, дослідник національно – визвольного руху на Сумщині. Ініціатор встановлення пам'ятних знаків на честь учасників боротьби за незалежність України на Сумщині.

Цікавилися учні книгами краєзнавчого характеру, які перевидалися зараз на Сумщині. Шановний гість доповів, що завдяки Сумській обласній організації Національної Спілки краєзнавців України ідею про перевидання краєзнавчих видань, які друкувалися у Сумській області, було втілено в життя. Це вперше за бюджетний кошт Сумської обласної ради перевидалися книги, які стосуються різних періодів історії Сумщини. Геннадій Миколайович презентував учням свої книги краєзнавчого характеру - «Повстанський рух 20-х - 30-х років ХХ століття на Сумщині»; «Українське відродження 1917-1920 років на Сумщині»; двохтомник «ОУН-УПА на Сумщині»; «Сумчани в боротьбі за волю»; «Українська революція 1917-1920 рр. в листівках та газетах Альбом». Колективна робота «Інакюдство на Сумщині (1955-1990) / Артюх В., Іванушенко Г., Садівничий В. Вважає, що це дуже добрий крок для того, щоб документальні, дослідницькі речі, які прямо впливають на самоідентифікацію українців, працювали, поширювали національні ідеї. Його книги віддзеркалюють дух і настрої часу. Саме за допомогою їх ми зможемо реконструювати маловідомі сторінки Сумщини, побачити епоху немовби зсередини в усій багатобарвності, поглядах, прагненнях її діячів.

Доля Недригайлівщини є незвичною, береже багато загадок і таємниць. Історичні факти і легенди, що злилися воедино, зафіксовані відомими і невідомими літописцями в документах, майстрами слова і різця, в поемах і архітектурних пам'ятках. У сивій історії району праця багатьох поколінь, які своїм життям звеличували рідну землю, захищали, розбудовували та зміцнювали і залишили її нам як безцінний спадок. Тому ми, їх нащадки, будемо пам'ятати, зберігати і примножувати ці здобутки.

В школі діє гурток «Знавці рідного краю». Завжди учнів цікавлять книги, історичні документи про Вільшану. Проводяться зустрічі з цікавими людьми краю. Проводимо конкурси «Збережемо золоту нитку історичної пам'яті». Учні грають у краєзнавчу гру «Загадка та прекрасна Сумщина» та краєзнавче лото «Козацька спадщина Сумщина».

Подобається учням така форма роботи, як «Музей за партою» - практична робота з музейними експонатами: предметами побуту, знаряддями праці як історичними джерелами.

Краєзнавство – це живий голос народу, джерело народної пам'яті, природний вияв патріотизму, стимульований прагненням відкрити і зберегти занедбані національні духовно – культурні цінності.

Поповнюємо банк даних з історії, економіки, культури, екології краю в папки-досьє, до яких включаються вирізки газетних і журнальних статей краєзнавчої тематики, спогади місцевих жителів, літописи рідної землі.

Останнім часом до наукового обігу активно увійшов термін «музейна педагогіка». Вона досліджує музейні форми комунікації, характер використання музейних засобів у передачі та сприйнятті інформації з точки зору педагогіки. Саме свою діяльність намагаюся організувати на засадах комунікації, діалогу з відвідувачами. Так, метод «занурення» в історичну епоху забезпечує відвідувачу доступ у простір іншої епохи. Метод моделювання дозволяє групі відвідувачів провести музейне дослідження за допомогою уявної ситуації, подій, явищ, історичних процесів «залучити до роботи» свою пам'ять та уяву.

Історія і доля простої людини – це головна мета нашої краєзнавчої роботи. У минуле відходять століття і її головні актори люди. Але про них ми повинні знати. А село – це традиції, це скарбниця нації. Село повертає розуміння істинних людських цінностей. Ми маємо берегти ці цінності, передавати їх із покоління в покоління і, звичайно ж, примножувати. Ми повинні знати нашу історію – правдиву, не вигадану, а ту, яка реально існувала, щоб з часом не загубитися в ній безслідно. С.Цвейг стверджував «Історична подія буває завершеною не тоді, коли вона відбулася, а лише після того, як вона стає надбанням нащадків». Історія країни – це сотні тисяч історій окремих людей, сплетені в один міцний вузол. Пам'ять і вдячність –це те, що не дасть тому вузлику розв'язатись! Педагоги нашої школи впевнені, що засіяні добірні зерна краєзнавства на родючому українському освітянському полі дадуть дружні сходи нині, завтра, завжди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугрій В.С. Шкільне краєзнавство (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.): монографія. Суми, 2011, 339 с.
2. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи). Київ, 2000, 270 с.
3. Уривалкін О.М. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. Київ, 2006, 295 с.

REFERENCES

1. Bugriy V.S. School Local History (another half of the twentieth century - the beginning of the twentieth century): monograph. Sumi, 2011, 339 p.
2. Tronko P.T. Historical beauty: crocodus newcomers (dos, problems, prospects). Kyiv, 2000, 270 p.
3. Urivalkin OM Historical beauty. Primary career. Kyiv, 2006, 295 p.